

نگاهی به اهمیت جذب جوانان و نوجوانان در مسجد

با مذاقه در علل و عوامل مهم در راستای جذب

(تاریخ دریافت ۱۴۰۳/۰۶/۱۲ تاریخ تصویب ۱۴۰۳/۰۶/۲۹)

دکتر فردین یاوری

چکیده

مسجد به عنوان بهترین پایگاه انتقال مفاهیم بلند دینی و سازماندهی گروه‌های مذهبی شناخته شده است و آنچه تاریخ به ما نشان می‌دهد این است که پیامبر عظیم‌الشان اسلام (صلی الله علیه و اله) تبلیغ اسلام را از مسجد آغاز نمودند و زمان ورود به مدینه اولین کاری که توسط ایشان انجام شد، بنای مسجد برای عبادت، سخنرانی، انتقال مبانی دین، تجمع مسلمین، مرکز تصمیم‌گیری، قضاوت، مسکن فقرا، محل ارتباط با سول خدا، مکان تنظیم نقشه جنگ، محل ملاقات با غیر مسلمانان و ... بود و این نکته خود اهمیت جایگاه مسجد در دین اسلام را می‌رساند. امام خمینی می‌فرماید مسجد و منبر در صدر اسلام مرکز فعالیت‌های سیاسی بوده است. جنگ‌هایی که در اسلام شده است بسیاری از آن از مسجد طرحش ریخته می‌شد. اهمیت حضور در مسجد و نمازهای جماعت بر اساس احادیث و روایات «حضور در مساجد و عبادت در خانه خدا افزون بر آن که خود توفیقی بزرگ و کمالی ارزشمند نیز است، کمالات روحی دیگری را نیز در پی دارد، رحمت خاص خداوند، آمرزش الهی، بهشت برین، همنشینی و همدمی با فرشتگان الهی از آن جمله است. نهایتاً باید توجه داشت اهمیت حضور در مسجد و نمازهای جماعت بر اساس احادیث و روایات «حضور در مساجد و عبادت در خانه خدا افزون بر آن که خود توفیقی بزرگ و کمالی ارزشمند نیز است، کمالات روحی دیگری را نیز در پی دارد، رحمت خاص خداوند، آمرزش الهی، بهشت برین، همنشینی و همدمی با فرشتگان الهی از آن جمله است».

واژگان کلیدی: مسجد، جوانان، جذب، عبادت، نماز جماعت، آمرزش الهی

بخش اول: بررسی و شناخت مسجد در قرآن

واژه مسجد از باب (سجد یسجد) مصدر میمی و یا اسم زمان و مکان است و بر وزن مشرق و مغرب می باشد. مسجد به معنی سجده گاه، مکان سجده می باشد. اما در قرآن و تمدن اسلامی، مسجد نه به مکانی گفته می شود که عبادتگاه مومنان است. وجه تسمیه عبادتگاه مسلمانان به مسجد از آن روی است که سر به سجده نهادن مظهر و نمود اوج فروتنی و کرنش در برابر خداست. از این رو در اسلام محل عبادت را مسجد نامیده اند. پایگاه مقدس و عظیمی چون مسجد با اماکنی مشابه آن که در سایر مذاهب مطرح است اصلاً قابل مقایسه نیست، اماکنی چون کلیسا، کنیسه، خانقاه، آذرکوه، دیر، محیطهای بی روح و مرده و محل انجام مراسم تشریفاتی و گاهی توأم با فساد، همانند: شراب، رقص، آواز و غنا و... و در واقع اماکن بزم هستند تا یک عبادتگاه و جایگاه توحید و یکتاپرستی. کلمه مسجد حدود ۲۸ مورد در قرآن ذکر شده، ۲۲ بار به صورت مفرد (مسجد) و ۶ بار به صورت جمع (مساجد) آن ۲۲ موردی که مفرد آمده ۱۵ موردش مقید به قید (الحرام) است که مراد از همه آنها همان مسجد مخصوص و معروف و مقدس مسجد الحرام در مکه می باشد و یک مورد هم مقید به قید (الاقصى) که مراد از آن اولین قبله گاه مسلمانان مسجدالاقصى در بیت المقدس می باشد. یک مورد دیگر به قید اضطرار، مقید گشته که مقصود همان مسجد معروف ضرار است که به دست منافقان در مدینه ساخته شده بود. بنابراین کلمه مسجد به صورت مفرد از ۲۲ مورد، ۱۷ موردش در قرآن مقید به این سه قیدی که بیان گردید، (الحرام، الاقصى، ضرار) و ۵ موردش به صورت مطلق و بدون قید آمده، اما کلمه مساجد که ۶ مورد از قرآن مجید به چشم می خورد سه مورد از آن نیز مقید اما به قید (الله) به این عبارت (مساجد الله) و سه مورد دیگر به طور مطلق بیان گردیده است.

در مجموع ۱۵ آیه در قرآن اختصاص به مسجدالحرام دارد که آیات ۱۴۴ و ۱۴۹ و ۱۵۰ سوره بقره در رابطه با تغییر قبله است و از مجموعه آیات مربوط به مسجدالحرام چند آیه در رابطه با برنامه حج است، از آن جمله آیه ۱۹۶ از سوره بقره و آیه ۲۵ سوره فتح و آیه ۲۷ سوره فتح. و آیات ۲۱۷ سوره بقره و آیات ۱۹۱ تا ۱۹۴ سوره بقره و سوره مائده آیه ۲ و سوره انفال آیه ۳۴ و آیه ۲۸ سوره توبه و سوره توبه آیه ۱۹ که مربوط به مسجدالحرام می باشد در رابطه با قتال و جنگ با مشرکان است. در مجموعه آیات قرآن در ارتباط با مسجد دو آیه در رابطه با مسجدالاقصی به چشم می خورد، که در سوره اسراء می باشد. و اشاره به معراج پیامبر(ص) دارد.

در سوره جن آمده است (أَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا) (جن ۱۸) مساجد از آن خداست پس هیچ کس را با خدا نخوانید. در این که مراد از مساجد در این آیه چیست میان مفسران اختلاف است علامه طباطبایی معتقد است:

۱- مراد از آن، کعبه است. بعضی گفته اند: مسجد الحرام است. بعضی آن را مسجد الحرام و مسجد الاقصی دانسته اند. و اشکالی که به این سه قول وارد است این است که کلمه مساجد جمع است. و با یک مسجد و دو مسجد منطبق نمی شود. بعضی دیگر گفته اند: همه حرم است. این قول هم بدون دلیل حرف زدن است.

از امام جواد (علیه السلام) روایت شده که مراد از مساجد اعضای هفتگانه بدن آدمی است که در هنگام سجده باید روی زمین قرار گیرد و عبارتند از: پیشانی، دو کف دست، دو سر زانو و دو سر انگشتان بزرگ پا، و اما با در نظر گرفتن این حدیث آنچه به نظر ما مناسب تر است این است که بگوییم: مراد از برای خدا بودن مواضع سجده از انسان این است که مواضع هفتگانه سجود تشریعا به خدا اختصاص دارد نه اینکه غیر از این هفت عضو از بدن انسان ملک خدا نیست. نه، همه ملک

تکوینی خدا هست و این هفت عضو تشریعا هم از آن خداست و مراد از "دعاء" که فرموده "پس غیر خدا را نخوانید" نیز همان سجده است، چون روشن ترین مظاهر و مصادیق عبادت و یا خصوص نماز همان سجده است، و اصلا نماز به خاطر سجده است، که عبادت نامیده می شود.^۱

بخش دوم: اهمیت نیاز افراد به مسجد

مسجد به عنوان جایگاه عبادت مسلمانان، از مهم ترین نهادهای جامعه ی اسلامی با کارکردی چندمنظوره به شمار می آید و همواره در طول تاریخ اسلام نقشی بنیادین و اصلی ایفا نموده است. در پیروزی انقلاب اسلامی، مسجد به عنوان پایگاه اصلی انقلاب نقش آفرینی کرد و امروز هم مسجد در کانون تحولات بیداری اسلامی در منطقه قرار دارد. مسجد خیلی مورد توجه اسلام است. اصولاً محل های عبادت حتی اگر مربوط به غیر مسلمانان باشد، در اسلام احترام زیادی دارد. در قرآن آمده است که: «لَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهْدَمَتْ صَوَامِعُ وَبِيعُ وَصَلَوَاتُ وَ مَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا» (حج، ۴۴) می فرماید باید مقابل متجاوزین ایستاد و گرنه صومعه ها و دیرها و مساجد که محل عبادت هستند، خراب می شود. پس باید عده ای قیام کنند تا این مراکز عبادت آسیبی نبیند. در اسلام نماز خواندن در مسجد آن قدر اهمیت دارد که می گویند اگر انسان نماز اول وقتش را تأخیر بیندازد اما در مسجد بخواند، بهتر است از این که نمازش را اول وقت و در خانه بخواند. در سال های دفاع مقدس، بیش از ۹۰ درصد شهدای ما از مساجد بودند و نه از مراکز دیگر. بنابراین ما باید به مسجد بیش از آن چه که امروز بها می دهیم توجه کنیم. روحانیون ما باید توجه بیشتری به مسجد داشته باشند. این گونه نباشد که عده ای از روحانیون به خاطر مشغله های دولتی مساجد را رها کنند. مسجد همواره در اولویت است. بی شک یکی از عوامل مهم و موثر در پیشبرد فرهنگ و تمدن اسلامی در زمینه های مختلف آموزشی، تربیتی و فرهنگی وجود مساجد

^۱ طباطبایی، محمد حسین، تفسیر المیزان، قم، ۱۳۷۴ ش، ج ۲۰، ص ۷۷

بوده و هست در صدر اسلام مساجد عهده دار نقشه‌هایی چون آموزشی، عبادی، سیاسی، قضایی جهادی، پرستاری بیماران و معجروان، اعزام نماینده به نقاط دیگر بود بدین سان بنیان گذاری مسجد در هر جایی که اسلام گام می نهاد ضرورتی اجتناب ناپذیر می نمود. لذا پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) در بدو ورود به مدینه، دو مسجد قبا و مسجد النبی را تاسیس نمود تا بتواند امور مسلمین را ساماندهی کند. حضرت پس از ورود به قریه قبا که در شش کیلومتری مدینه قرار داشت، ابتدا مسجد قبا را تاسیس کرد و آن را مرکز فعالیتهای چند روزه خود که در آنجا اقامت داشت قرار داد. قرآن در سوره توبه به این موضوع اشاره نموده است. (... لَمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ) (توبه/ ۱۰۸) ... مسجدی که از روز نخستین بر پایه تقوا بنا شده سزاوارتر است که در آن [به نماز] ایستی [و] در آن مردانی اند که دوست دارند خود را پاک سازند و خدا کسانی را که خواهان پاکی اند دوست می‌دارد. قرآن در سوره یونس آیه ۸۷ می‌فرماید (وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ أَنْ تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَاجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ) (یونس/ ۸۷) و به موسی و برادرش وحی کردیم که شما دو تن برای قوم خود در مصر خانه‌هایی ترتیب دهید و سراهایتان را رو به روی هم قرار دهید و نماز برپا دارید و مؤمنان را مژده ده. صاحب تفسیر مجمع البیان در ذیل این آیه چند قول ذکر کرده است :

۱- اینکه چون خدای تعالی فرعون را خلق کرد و موسی وارد شهر مصر گردید مأمور شد مساجدی بسازد که در آن‌ها نام خدا برده شود و آن مساجد را رو به قبله یعنی رو به کعبه بنا کند چون قبله‌ی آن‌ها همان کعبه بود.

۲- فرعون دستور داد مسجدهای بنی اسرائیل را ویران کنند و از نمازشان جلوگیری کنند. خدای تعالی آنها را مأمور کرد تا مسجدهایی در خانه‌های خویش بسازند و در آنجا نماز بخوانند تا از شر

فرعون در امان باشند. و معنای این آیه این است خانه های خود را عبادتگاه قرار دهید و در خانه- هایتان نماز بخوانید تا از خوف فرعون در امان باشید.

۳- جمله (و اقيموا الصلاه) در این آیه قرینه ای بر (أَنْ تَبَوَّءَ لِقَوْمِكُمْ بِمِصْرَ بَنِي إِسْرَءِيلَ) می تواند باشد جهت ساخت مسجد.^۱

نتیجه اینکه آیات قرآن روشنگر این حقیقتند که جهت تحکیم و تقویت مبانی دینی ساخت مسجد ضروری می نماید. خداوند در این آیه موسی و فرعون را دعوت به ساخت مسجد می کند. پیامبر گرامی اسلام در اولین اقدام خود در بدو ورود خود، شروع به ساختن مسجد می کند. بنا براین مومنان جهت تحکیم و نشر مبانی اسلام در هر نقطه و مکانی که سکنی می گزینند زندگی خود را با ساخت مسجد شروع کنند. چرا که وجود مساجد در شهرها و آبادی ها موجب آرامش و مانع زوال و نابودی است.

بخش سوم: حضور در مسجد قبل از اذان و برقراری ارتباط با جوانان

از آنجا که امروزه به دلیل تبلیغات سوء دشمنان، شبهات دینی فراوانی در ذهن جوانان نقش بسته و نیاز است که به این شبهات به صورت منطقی و مستدل پاسخ داده شود، حضور امام جماعت، دقایقی قبل از اذان در مسجد و حضور در بین جوانان نماز گذار، و پاسخ به سؤالات دینی جوانان، شبهات را برطرف می کند. و نقشه های شوم استکبار و فرقه های ضاله که سعی در مخدوش کردن چهره اسلام و به انحراف کشاندن جوانان را دارند نقش بر آب می کند لذا در روایت داریم که امام جماعت سپر است همانطوری که سپر جان انسان را در برابر حملات دشمن حفظ می کند امام جماعت نیز سپری است برای اسلام در برابر هجمه های سنگین علمی و فرهنگی دشمنان « الامام

^۱. طبرسی، أبو علی فضل بن حسن، پیشین

جَنَّةُ ، فان أتم فلکم وله وإن نقص فعليه النقصان ولکم التمام.^۱ امام جماعت سپر است اگر به خوبی به جای آورد هم به سود اوست هم به سود شما و چنانچه ناقص به جای آورد، نقصان و کمبود برای او خواهد بود و چیزی بر گردن شما نیست.

بند اول: جذب جوانان به مسجد

جوانان روحیات و خواسته‌هایی دارند که مسجد می‌تواند با برنامه‌های گوناگون و پر شور و هیجان انگیز، آنان را به سوی فطرت پاک بکشد. مثلاً برخی جوانان در مراسم دینی، شور و هیجان بیشتری دارند مانند مراسم سینه زنی و زنجیر زنی. وضعیت نوین فرهنگی و شکل‌گیری نظام جدید ارزشی، جامعه دین‌داری را در مراحل ویژه‌ای قرار داده است و بیش از افکار عمومی را نسبت به کیفیت عمل به دستورهای دینی دگرگون کرده است. در این فضا، مسجد به عنوان برترین پایگاه دینی که در گسترش فضایل و تربیت دینی افراد جامعه موثر است با چالش‌هایی روبرو است که از شکوفایی آن جلوگیری می‌کند. دین‌گریزی فقط به سبب تهاجم فرهنگی یا هوا و هوس جوانان نیست بلکه علل گوناگونی دارد و باید به صورت واقع بینانه به آن نگاه کرد. عوامل دین‌گریزی جوانان متنوع است برخی از این عوامل عبارتند از بیان نامعقول از برخی مفاهیم دینی، اختلاف‌های سیاسی و مدیریتی، بحران هویت معنوی، برخوردهای نامناسب افراد اهل مسجد، توجه نکردن به نیازهای اساسی نسل جوان همچون ازدواج، کار، مسکن و...^۲ عواملی که موجبات جذب جوانان به مسجد را فراهم می‌کند به دو دسته تقسیم می‌شود:

^۱ همان، ص ۵۹۲

^۲ زکریایی کرمانی، ایمان و آیت الهی، حبیب الله، پیشین، ص ۲۱۳

الف) دسته اول (عوامل بیرونی)

عوامل بیرونی که شامل خانواده، مدرسه و جامعه می گردد و عوامل درونی شامل خود فرد و مسجد می گردد.

۱- خانواده: خانواده کانونی است که شخصیت انسان در آن شکل می گیرد و پایه شقاوت و سعادت انسان از آن نشأت می گیرد. بدین ترتیب بخشی از عوامل جذب جوانان به مسجد در خانواده شکل می گیرد. اعضای خانواده خصوصا پدر و مادر، نقش اول را در جذب جوانان به مسجد و برنامه های فرهنگی را دارد. والدینی که اهل مسجد و نماز جماعت باشند و از کودکی فرزندان خود را با فضای عطر آگین و معنوی مساجد آشنا می کنند قطعاً این کودک در آینده یکی از جوانان اهل مسجد خواهد بود تا پدر و مادری که پابندی به مبانی دینی نداشته و با مسجد و نماز جماعت بیگانه باشند. حتی گاهی بعضی از والدین از ورود فرزندان خود به عرصه فرهنگی و مساجد جلوگیری می کنند. همین بی توجهی والدین در پیوند فرزندان خود با مسجد سبب می شود تا آنان در سنین بالاتر با مسجد بیگانه باشند یا اگر تمایلی داشته باشند این عمل برای آنان سخت می نماید.

۲- مدرسه: یکی از عواملی که می تواند در جذب اقشار جوان و نوجوان به مسجد موثر باشد، مدارس است. مدارس باید پیوند عمیق و ناگسستنی با مساجد داشته باشد. مدرسی که در نزدیکی مسجد قرار دارند، مسوولین آن مدرسه باید مقدمات حضور دانش آموزان در نماز جماعت آن مسجد را فراهم نمایند و دانش آموزان را به شرکت در نماز جماعت از طریق تشویق، ترغیب نمایند تا بدین ترتیب زمینه انس دانش آموزان با مساجد فراهم شود ضروری است قسمتی از برنامه های مدارس در مساجد انجام گیرد تا ضمن حضور دانش آموزان در آن زمینه پیوند مسجد و مدرسه

فراهم گردد البته در اینگونه موارد نباید اکراه و اجباری صورت گیرد تا افراد بی انگیزه آسیب دیده یا برای همیشه از این مراسم گریزان شوند.

۳- جامعه: انسان موجودی اجتماعی است و بی شک نمی تواند به تنهایی نیازهای خود را برطرف سازد پس ناچار است در جامعه انسانی زندگی کند بنابراین شخصیت انسان در اجتماع رشد می کند و شکل می گیرد در این زمینه الگو برداری از رفتار دیگران فراهم می شود حال اگر محیط اجتماع طوری باشد که مسجد و نماز جماعت ارزش محسوب شود و تبلیغات همسوی با آن باشد انتظار می رود در چنین جامعه ای جوانان رویکرد گرایش به مسجد داشته باشند اگر برخلاف آن باشد نمی توان شاهد گرایش جوانان به مسجد بود از جمله عواملی که در اجتماع در جذب جوانان به مسجد تاثیر دارد می توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- دوستان و معاشران صالح: از آنجا که انسان در سنین نوجوانی و جوانی تمایل زیادی به الگو پذیری از همسالان خود دارد، دوستان صالح و اهل مسجد تاثیر زیادی در جذب آنان به مسجد دارند..

۲- سالم بودن جو عمومی جامعه: محیط سالم فکری و فرهنگی برای جوانان و پررنگ شدن تدریجی معنویت در جامعه از نتایج سالم بودن جو حاکم بر جامعه است که از این منظر می توان چنین نتیجه گرفت جوامعی که جو عمومی حاکم بر آن سالم و بدون التهاب است، می تواند جذب بیشتری از جوانان را نسبت به مساجد داشته باشد تا جوامعی که جو آنها پر تنش و پر التهاب است و جو عمومی آن ایده آل نمی باشد.

ب) دسته دوم (عوامل درونی)

۱- **خود فرد (جوان):** از جمله عوامل مهم جذب جوانان به مسجد و مراکز دینی و فرهنگی داشتن یک جهان بینی مطلوب و بینش صحیح توسط آن فرد است اگر باورها در وجود انسان به طور صحیح و مثبت شکل گیرد، طبیعی است اعمال و رفتار مبتنی بر آن باورها صحیح و سعادت آفرین است. بی اطلاعی برخی از جوانان از مفاهیم ارزشی اسلام و روی آوردن به تخیلات و توهمات و رمان، و مجلات و جراید ضد ارزشی و پر کردن اوقات فراغت به نحو غیر مطلوب تدریجاً زمینه های سوق دادن آنان به سوی فساد و کج روی را فراهم می کند و او را با مسجد و آثار خوب و ارزش های آن بیگانه می کند و از او وجودی غیر از آنچه در فلسفه آفرینش مطرح شده و مد نظر بوده به بار می آورد.

۲- **مسجد:** و اما مهم ترین و اساسی ترین عوامل جذب جوانان به مساجد در خود مسجد نهفته است که مواردی از این قبیل به شرح ذیل است:

الف) تنوع برنامه های مسجد و آشنا بودن عوامل و گردانندگان آن با شیوه ها و فنون جذب مخاطب: در مساجدی که برنامه های جانبی مانند کلاس های قرآن، تفسیر، احکام، برنامه های ورزشی سالم و مشاوره خانواده و... وجود داشته باشد، ما شاهد جذب حداکثری جوانان به اینگونه مساجد خواهیم بود تا اینکه مسجودی دارای برنامه های یکنواخت و کسالت آور و خسته کننده باشد.

ب) حضور نخبگان، هنرمندان، ورزشکاران و شخصیت های موجه و مورد علاقه جوانان در مسجد: از راهکارهای دیگر جذب جوانان به مساجد، دعوت از نخبگان، هنرمندان، ورزشکاران و شخصیت های موجه ای است که به نوعی الگوی جوانان هستند به مساجد و فراهم نمودن برنامه

سخنرانی و دیدار چهره به چهره با جوانان می‌تواند زمینه‌های جذب جوانان به مساجد را فراهم نماید. البته می‌طلبد که این کار با مشورت جوانان و اطلاع رسانی و تبلیغات خوبی در این زمینه صورت گیرد.

ج) تعیین امام جماعت ثابت فعال در مساجد: با توجه به نقش بی‌بدیل امام جماعت مسجد در رونق برنامه‌های فرهنگی مساجد و جذب جوانان متأسفانه بیش از نیمی از مساجد کشور از داشتن امام جماعت محروم هستند و بعضی از آنها فقط در ایام خاصی مانند ماه مبارک رمضان و محرم به روی مردم و نمازگزاران باز هستند و در بقیه ایام سال تعطیل می‌باشند. این کار همت جدی مردم و مسوولین مرتبط را می‌طلبد تا این مکان‌های پاک و مقدس را از انزوای خارج نمایند و زمینه حضور جوانان را فراهم کنند.

د) اصلاح کارکردهای آزار دهنده مساجد: از جمله موارد جذب جوانان، حذف برخی عوامل آزاردهنده مساجد مانند پخش مراسمات استجابی از بلندگوهای مسجد که زمینه آزار و اذیت همسایگان را پدید آورد، استفاده از مؤذنین خوش لحن در مساجد که در روایات هم تأکید فراوان بر این موضوع شده است. خوشرویی و برخورد محبت آمیز متولیان فرهنگی مسجد و هیات‌آنها با جوانان و اقشار مردم، طولانی نکردن برنامه‌های ادعیه، قرائت قرآن و رعایت حال حاضران در مسجد.

نتیجه گیری

در جمع بندی و نتیجه گیری پایانی مقاله حاضر باید گفت یکی از دغدغه‌های فرهنگی و انقلابی بسیاری از پایگاه‌های مقاومت و کانون‌های مساجد که کار تربیتی و فرهنگی انجام می‌دهند، شیوه و راهکارهای جذب جوانان به محافل دینی و مذهبی است، این که با چه راهکاری می‌توان

کانون مساجد و محافل دینی را رونق بخشید تا اینکه جامعه اسلامی شاهد حضور گسترده جوانان مؤمن انقلابی باشد، مسأله ای است که پاسخ علمی و راهکارهای کیکی از مهمترین و کاربردی ترین کارهایی که در جذب جوانان به پایگاه های فرهنگی و محافل دینی لازم است رعایت شود، زیبا سازی و جذاب سازی برنامه های دینی و تربیتی و همچنین فضا سازی مناسب است، انسان به طور فطری به فضا سازی های زیبا و نو علاقه دارد و از محیط هایی فاقد زیبایی و جذابیت گریزان است، گاهی اوقات طراحی های ساده دکوراسیون پایگاه ها خود ایجاد رغبت و وارد شدن در محیط های فرهنگی می کند، یادمان نرود که اگر ما از این تکنیک استفاده بهینه و مناسب نداشته باشیم اوامر ضد فرهنگی که شیاطین خط دهی می کنند و به خوبی به کارایی و کاربرد زیباسازی واقف هستند با رنگ و لعاب های جذاب جوانان ما را به طرف انحرافات اخلاقی سوق می دهند، کما اینکه شیطان نیز برای اغوای انسان ها از این ریکرد غافل نبوده است: «وَزَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ؛ شیطان اعمالشان را برای آنان آراسته بود، از این رو آنان را از راه (خدا) بازداشت در حالی که بینا بودند». همچنین باید توجه داشت یکی از مهمترین و با ارزش ترین شاخص های نفوذ و اثر گذاری در روح و جان متریان و نوجوانان شاخص و فضیلت اخلاقی مهربانی و خوشرویی است، خوشرویی همچون آهن ربایی فوق پیشرفته انسان ها را جذب خود می کند، خدای متعال نیز در قرآن کریم پیش تر به پیامبر خود جایگاه و اهمیت اخلاق مداری و خوش رویی و نرمش را این چنین متذکر شده است: «فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لَئِنْ لَمْ يَأْمُرْ بِالْعِفَّةِ لَأَفْتَضُوا مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا حَتَّى يَلْبِغُوا فِي ضُلَالٍ بَعِيدٍ» (مردم! نرم (و مهربان) شدی! و اگر خشن و سنگدل بودی، از اطراف تو، پراکنده می شدند).

منابع و مآخذ

قرآن کریم، نهج البلاغه و بعد.....

الف) منابع عربی

- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ القرآن
- زمخشری، جار الله، الکشاف عن حقایق غوامض التنزیل، چاپ سوم، بیروت، دار الکتب العربی، ۱۴۰۷هـ
- عاملی، شیخ حر، وسائل الشیعه، چاپ دوم، قم، موسسه آل البيت، ۱۴۱۴هـ
- فخر الدین رازی، ابو عبدالله، مفاتیح الغیب، چاپ سوم، بیروت، دارالاحیاء التراث الادبی، ۱۴۲۰هـ
- فراهیدی، خلیل بن احمد، العین، چاپ دوم، قم، هجرت، ۱۴۱۰هـ
- فیض کاشانی، ملا محسن، تفسیر صافی، چاپ دوم، تهران، الصدر، ۱۴۱۵هـ
- فیومی، احمد بن محمد، مصباح المنیر، چاپ؟، بی جا، بی تا
- قرشی، سید علی اکبر، قاموس قران، چاپ ششم، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱ش
- قزوینی، محمد بن یزید، سنن ابن ماجه، چاپ؟، بی جا، دار الفکر للطباعه، بی تا
- کلینی، محمد یعقوب، اصول کافی، چاپ ششم، تهران، دارالکتب الاسلامی، ۱۳۶۳ش
- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، چاپ دوم، بیروت، الوفاء، ۱۴۰۳هـ
- نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، چاپ دوم، بیروت، موسسه آل البيت، ۱۴۰۸هـ

ب) منابع فارسی

- گروه پژوهش‌های کاربردی مرکز رسیدگی به امور مساجد، سیمای مسجد در قران، چاپ اول، قم، انتشارات ثقلین، ۱۳۸۸ش
- شایگان، فریبا، تبیین جامعه شناختی مشارکت مردم در مساجد، چاپ دوم، تهران، انتشارات جامعه شناسان، ۱۳۸۹ش
- زکریایی کرمانی، ایمان و حبیب الله آیت الهی، «تجلی حکمت هنر اسلامی در بنای خانه های خدا»، مسجد، جوانان، چالشها و راهکارها، چاپ اول، ستاد اقامه نماز، ۱۳۸۹ش
- طباطبایی، محمد حسین، تفسیر المیزان، موسوی همدانی، سید محمد باقر، (مترجم)، چاپ پنجم، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۴ش
- راثی، محسن، تفسیر نور، چاپ دهم، تهران، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قران، ۱۳۸۳ش
- موظف رستمی، محمد علی، آیین مسجد، چاپ اول، تهران، چاپ و نشر بین الملل، ۱۳۸۲ش
- مکارم شیرازی و همکاران، ناصر، تفسیر نمونه، چاپ چهل و سوم، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۱ش
- نوبهار، رحیم، مسجد نمونه، چاپ دهم، تهران، ستاد اقامه نماز، ۱۳۹۹